

Юрій Ходанич

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії,

(Ужгородський національний університет)

МІСІЯ УНІВЕРСИТЕТУ І МІСІЯ ВИКЛАДАННЯ

В межах цієї доповіді представлю кілька роздумів на предмет того, чим є університет, ким є викладач та якою є місія останнього. Значною мірою представлені позиції сформовані під впливом кількарічної праці в університеті в якості викладача й плідної взаємодії зі студентами-здобувачами.

1. Університет є передусім не стільки простір, де формуються фахівці, професіонали своєї справи, скільки простір взаємодії, де здобуваються нові горизонти комунікації. Це локація, яка зосереджує в собі тих людей, які, вже володіючи природно певними навичками до навчання, роботи з інформацією, її обробкою, культури мовлення, а також будучи світоглядно орієнтованими, володіючи досить високим загально інтелектуальним рівнем, готові брати на себе відповідальність щодо здійснення певних соціальних ролей. В такий спосіб ми виходимо на розуміння знову ж таки «елітарності» (на противагу сьогоденній масовості) університету. Філософія, як й університет, не для всіх. Це жодним чином не применшує чи принижує статус тих осіб, які не навчаються в вузах. Вказане лише демонструє певну «сродність» та рівень усвідомленості свого «місця» в світі, а конкретно – в суспільстві. Іншими словами, головна наша позиція зосереджується на тому, що університети повинні «працювати» для тих, кому це справді потрібно. Важливо зрозуміти, що університет є лише одна з альтернатив розвитку особистості, а не єдина (як це сьогодні сприймається). Без такого усвідомлення ролі університету останні в перспективі перетворяться не на альтернативу розвитку особистості, а на альтернативу комерційної діяльності, елементи чого можна вже спостерігати сьогодні.

Якщо ж потенційно можлива ситуація, за якої бажаючих абітурієнтів, які свідомо підійшли до вибору університету як альтернативи, буде значна кількість, університет повинен зробити серйозний конкурентний відбір таких бажаючих, як це має місце в передових вузах світу. Іншими словами, без тримання «елітарності» університет не має перспектив. Масовість є «смерть» університету. На моє переконання, даний фактор є фундаментальним з точки зору усвідомлення подальшої ролі університету як суспільної інституції.

З фактору утвердження «елітарності» статусу університету в рамках держави постає потреба зменшення їх кількості, спеціалізації вузів за сферами діяльності тощо. Жорстка конкуренція повинна відбуватися як у рамках певного вузу, так і між вузами за майбутніх студентів. А для цього потрібно змінити підхід до розуміння статусу університету як вищого навчального закладу. Це «елітарна» установа, яка скоріше прагне якісної наповненості студентами, аніж їх кількості. Надмірне звертання до кількісного показника також суттєво зменшує подальші перспективи університету як такого.

В свою чергу, зменшення кількості вузів та посилення конкуренції між ними спровокує кадрову «проблему». Тобто значна кількість штату викладачів буде скорочена.

А це спричинить необхідність проведення жорсткого конкурсу серед потенційних викладачів для їх подальшої праці в вузі.

2. Сьогоднішня проблема в статусі викладача в Україні полягає в тому, що, з формально-правової точки зору, це науково-педагогічний працівник, тобто особа, яка поєднує в собі водночас дві навички: педагогічну та дослідницьку. З одного боку, зазначений факт посилює роль викладача в суспільстві, однак з іншого, – може вносити певний дисбаланс у його професійній діяльності. Викладач з педагогічної точки зору може бути здібним, але дослідницька складова його професійної активності може дещо не відповідати належному якісному рівню. І навпаки. Саме тому в подальшому конкурсний відбір на посади викладачів може мати дві альтернативи:

а) пошук «балансу» педагогічної та дослідницької складових у діяльності викладача; завдяки цьому за результатами конкурсу на посаду викладача буде обрана та особа, яка відносно гармонійно поєднує дані дві складові викладацької діяльності; тобто на конкурсі повинні бути перевірені навички викладача як педагога та разом із тим як науковця (дослідника);

б) розділення статусу викладача на педагога та дослідника; в такий спосіб у рамках певної кафедри як структурного підрозділу університету працюватимуть окремо педагоги та дослідники; відповідно, вимоги до них при конкурсному відборі повинні відрізнятися.

Все ж більш прийнятною, з нашої точки зору, слід уважати першу альтернативу в розумінні статусу викладача, а саме як науково-педагогічного працівника. Адже педагог-професіонал не може не бути дослідником (науковцем). Дані аспекти його професійної активності повинні гармонійно між собою поєднуватися.

3. Викладання в рамках функціонування вузів як вид професійної активності особи є передусім покликання. Я продовжую лінію «елітарності» філософії, університету, а тепер і викладання як виду діяльності. Сучасна криза в системі викладання в Україні пов'язана передусім з тим, що викладач не перебуває на своєму «місці», тобто даний вид професійної діяльності не співпав з його «сродністю», а також він не усвідомив собі всієї важливості та відповідальності праці в вузі. Викладання не для всіх, це, хоча й альтернатива, однак усвідомлена та сродно обрана.

Викладач, окрім того, що постає носієм певної професійної культури, так само (на більш глибокому суспільному рівні) є деякою мірою «взірцем» поведінки в соціумі через середовище, в якому він сформувався, високий рівень пізнаваності світу та себе, широко горизонтний світогляд тощо. По-іншому бути не може. Якщо я вище зафіксував, що університет є локація, яка об'єднує тих людей, які прагнуть засобами пізнання звершити свою особистість та реалізовуватися в певному виді діяльності, викладач повинен демонструвати своєю персоною відповідний рівень усвідомлення, пізнання, поведінки. В протилежному випадку він не зможе сформувати майбутню генерацію індивідуально та суспільно активних «діячів». Для цього самому потрібно бути таким «діячем». На перший погляд видається, що місія викладання є досить очевидна – передача та допомога в засвоєнні певної інформації, що важлива для студента як особи та як майбутнього фахівця. Однак, виходячи з нашого розуміння місії університету, цього не достатньо.

4. Викладач це особа, яка віднайшла в собі своє покликання, для чого має потрібні навички та вміння. Щодо викладача, то лише праця за покликанням буде

приносити позитивні результати як для студентів, так і для університету в цілому, а передусім для нього самого. В протилежному випадку, коли не реалізована «сродність» праці, особі, яка займає посаду викладача, завжди чогось бракуватиме, завжди буде щось, що її не буде влаштовувати, і що в результаті перешкоджатиме професійному виконанню нею своїх обов'язків. Коли викладач працює не за покликанням, він не нестиме належну нішу відповідальності, та не усвідомлюватиме до кінця своєї місії. Реалізувати свою «сродність» це те ж саме, що реалізувати самого себе в певному виді діяльності, до якого мають місце передусім вроджені (природно закладені), але й далі вдосконалені навички, схильності тощо. Саме «сродна праця» зможе зробити викладача щасливим, почуватись щасливим на тому місці, на якому він є.

З власного досвіду автор може зауважити спосіб, завдяки якому можливо перевірити «сродність» праці. Він полягає в запитанні самого себе: «Чи був би я готовий виконувати певний вид діяльності безоплатно?». Якщо відповідь буде позитивною, можна сказати, що викладач на своєму місці. Можливо також підійти до визначення сродності й з іншого боку. Тут теж важлива постановка запитання: «Чи я щасливий тоді, коли займаюсь викладацькою діяльністю? Чи приходжу я кожного дня на роботу з радістю, натхненням? І чи з такими ж відчуттями повертаюсь додому?». За умови реалізації сродності відповідь також має бути позитивною.

Окремо слід наголосити на тому, що викладацька діяльність це саме праця, а не робота. Відмінність праці від роботи в тому, що вона неможлива без належного рівня віддачі себе, присвяти себе тій справі, яка виконується, включеність та зануреність в навчальний процес, взаємодію зі студентами та колегами, в життя університету. Праця, на відміну від роботи, позбавлена механічності, інертності, не ставить пріоритетним отримання заробітної плати. Викладач, іншими словами, це той, хто віддався справі певного робочого (і не тільки робочого) дня, хто присвятив себе своїй діяльності, хто зміг наблизитись до запитів студентів та колег, хто включився в процес взаємодії. Викладач це той, хто живе своєю працею, а не той, хто «відбуває» свої призначені робочі години.